

Východisková pozícia Slovenskej republiky k politike súdržnosti Európskej únie po roku 2027

Úvod

Cieľom tohto dokumentu je stanoviť východiskovú pozíciu Slovenskej republiky k politike súdržnosti EÚ po roku 2027, ktorá umožní Slovenskej republike aktívne ovplyvniť prebiehajúcu diskusiu o budúcnosti tejto významnej politiky a presadzovať naše národné záujmy na európskej úrovni.

Slovenská republika, od svojho vstupu do EÚ, považuje politiku súdržnosti EÚ za kľúčovú a má preto prirodzený záujem o udržanie silného postavenia tejto politiky aj po roku 2027, a to takým spôsobom, aby zdroje fondov EÚ boli aj naďalej významným finančným príspevkom asistujúcim verejným investíciám pri znižovaní regionálnych rozdielov, zvyšovaní konkurencieschopnosti, budovaní stabilného a udržateľného hospodárskeho rastu a v oblasti optimálneho nastavovania modernizačných trendov.

Hlavné očakávania vo vzťahu k politike súdržnosti EÚ po roku 2027 možno stručne zhrnúť nasledovne:

1. Politika súdržnosti EÚ ako **hlavná európska investičná politika s adekvátnym rozpočtom v rámci budúceho viacročného finančného rámca EÚ**, ktorá podporuje všetky regióny EÚ s cieľom znižovania regionálnych rozdielov, prispieva k dosahovaniu európskych cieľov vrátane podpory konkurencieschopnosti EÚ, reflektuje na geopolitické zmeny a v prípade potreby pružne reaguje na nepredvídateľné udalosti bez ohrozenia plnenia jej dlhodobých cieľov. Strategická stabilita a dlhodobé strategické plánovanie sú kľúčové pre úspešné plnenie cieľov, pričom konkrétny príspevok štátu a regiónov k ich plneniu by mal vychádzať z dohody medzi členským štátom a Európskou komisiou.
2. Politika súdržnosti EÚ **založená na viacúrovňovom modeli zdieľaného riadenia a posilnenom princípe partnerstva**, čím sa zabezpečí, že rozhodnutia sa budú prijímať bližšie k občanom, s dôrazom na miestne potreby a zapojením všetkých relevantných aktérov.
3. Politika súdržnosti EÚ, ktorá **širšie podporuje integrovaný územný rozvoj** využívajúc vo väčšej miere územné nástroje s cieľom vytvoriť rovnaké šance pre rozvoj všetkých regiónov pri zohľadnení ich špecifických potrieb. Dôležitý je polycentrický rozvoj území, intenzívnejšia podpora udržateľného rozvoja miest, podpora vidieckych oblastí, ako aj pomoc regiónom, ktoré čelia špecifickým problémom.
4. Politika súdržnosti EÚ, ktorej **pevnou súčasťou je európska územná spolupráca** napomáhajúca vzájomnej spolupráci krajín a európskych regiónov, čím prispieva k vyššej kvalite života obyvateľov, posilňuje pocit spolupatričnosti v EÚ a podporuje európsku integráciu.
5. Politika súdržnosti EÚ, ktorá **podporuje štrukturálne zmeny** pri rešpektovaní svojho tradičného cieľa za účelom posilnenia konkurencieschopnosti a odolnosti členských štátov

EÚ a ich regiónov. To si vyžaduje lepšiu koordináciu s európskym semestrom, synergické prepojenie základných podmienok a špecifických odporúčaní Rady EÚ pri zohľadnení územného rozmeru a pri zapojení územných aktérov a uplatnení viacúrovňového riadenia.

6. Politika súdržnosti EÚ so **silnou výsledkovou orientáciou**, zjednodušeným implementačným mechanizmom, systémom kontroly a auditu a odstránením administratívnej záťaže tak pre riadiace orgány, ako aj pre prijímateľov.

1. Postavenie a základné črty politiky súdržnosti EÚ

Politika súdržnosti EÚ ako hlavná európska investičná politika s adekvátnym rozpočtom v rámci budúceho viacročného finančného rámca EÚ, ktorá podporuje všetky regióny EÚ s cieľom znižovania regionálnych rozdielov, prispieva k dosahovaniu európskych cieľov, vrátane podpory konkurencieschopnosti EÚ, reflektuje na geopolitické zmeny a v prípade potreby pružne reaguje na nepredvídateľné udalosti bez ohrozenia plnenia jej dlhodobých cieľov. Strategická stabilita a dlhodobé strategické plánovanie sú kľúčové pre úspešné plnenie cieľov, pričom konkrétny príspevok štátu a regiónov k ich plneniu by mal vychádzať z dohody medzi členským štátom a Európskou komisiou.

Udržateľné riešenia ekonomickej, zelenej a digitálnej transformácie, riešenie dôsledkov demografickej zmeny, zabezpečenie bezpečnosti EÚ, no osobitne najmä potreba posilnenia európskej konkurencieschopnosti, bude vyžadovať spoločné úsilie členských štátov EÚ, pri ktorom zohráva súdržnosť dôležitú úlohu.

Slovensko zdôrazňuje význam politiky súdržnosti EÚ po roku 2027, ako **jedného z dôležitých pilierov v systéme politík EÚ**, ktorý je schopný prispieť k výhodám európskej integrácie a zároveň zlepšiť funkčnosť jednotného trhu.

Podporujeme **silnú politiku súdržnosti EÚ** zameranú na **znižovanie rozdielov medzi regiónmi** a zabezpečenie spravodlivého prístupu k trhovým príležitostiam a vyvážený prístup zohľadňujúci ekonomickú, sociálnu a územnú súdržnosť, **podporu zelenej a digitálnej transformácie, vyrovnávanie sa s demografickými, environmentálnymi a bezpečnostnými výzvami a podporu globálnej konkurencieschopnosti EÚ**, pri zohľadnení možností a podmienok jednotlivých regiónov.

Posilnenie konkurencieschopnosti EÚ vnímame ako kľúčovú prioritu, bez ktorej EÚ nedokáže efektívne čeliť rastúcej globálnej konkurencii, podporovať udržateľný rast a zabezpečiť prosperitu svojich občanov. Konkurencieschopnosť je základom pre hospodársky rast a tvorbu pracovných miest, teda dlhodobý cieľ politiky súdržnosti EÚ. Považujeme za prioritné, aby **budúca politika súdržnosti EÚ bola viac zacielená na podporu konkurencieschopnosti členských štátov EÚ a ich regiónov**. Zabezpečenie konkurencieschopnosti EÚ si vyžaduje zameranie spoločného úsilia EÚ na odstránenie inovačnej medzery, najmä v oblasti vyspelých technológií, ale i zvýšenie úrovne kybernetickej bezpečnosti, aby mohla EÚ napredovať v kľúčových sektoroch, ako sú digitálne, či zelené technológie a priemyselná výroba. Len konkurenčne silná EÚ dokáže efektívnejšie zmiernovať regionálne rozdiely, zvyšovať prínosy jednotného trhu a podporiť udržanie sociálnych štandardov.

Budúcnosť politiky súdržnosti EÚ je úzko spätá s jej financovaním, ktoré okrem spomínaných výziev bude musieť v nasledujúcom období brať na zreteľ aj rozširovanie EÚ. Rozširovanie EÚ vnímame ako spôsob podpory stability v Európe, zvýšenia prosperity jej obyvateľov a vytvorenia príležitostí pre podniky. Úspech budúcich rozšírení bude závisieť aj od toho, či politika súdržnosti EÚ pomôže integrovať a rozvíjať nové členské krajiny. Rozšírenie však ovplyvní aj súčasné členské štáty EÚ a ich regióny, keďže nové územia sa pripájajú

k jednotnému trhu a ovplyvňujú medzinárodný hodnotový reťazec a migráciu pracovnej sily v EÚ.

Popri podpore integrácie a rozvoja nových členských štátov musia byť naďalej investične podporované súčasné regióny EÚ. Budúca politika súdržnosti EÚ by mala brať do úvahy najmä potenciálny vplyv, ktorý bude mať rozšírenie v regiónoch susediacich s kandidátskymi krajinami, ako aj v súčasných menej rozvinutých regiónoch EÚ a mala by umožniť pokračovanie ich konvergencie. Zároveň v tejto súvislosti navrhujeme **zvýraznenie finančnej podpory pre regióny hraničiace s prístupujúcimi členskými štátmi** s cieľom dobudovania infraštruktúry ako predpokladu úspešnej integrácie nových členských krajín a fungujúceho jednotného trhu. Podporujeme preto **silné postavenie politiky súdržnosti EÚ v rámci budúceho viacročného finančného rámca EÚ** a zachovanie jej postavenia ako **hlavnej európskej investičnej politiky s adekvátnym rozpočtom**.

Príspevok politiky súdržnosti EÚ k plneniu európskych strategických cieľov by mal byť na úrovni EÚ realizovaný **na základe strategického rámca**. K plneniu strategických cieľov EÚ musia spoločne prispievať **koherentne a synergicky aj ostatné európske politiky a iniciatívy**. Kľúčové je zachovanie dedikovanej politiky súdržnosti EÚ pre podporu regionálneho rozvoja v rámci viacročného finančného rámca EÚ.

Jedinečnosť politiky súdržnosti EÚ spočíva v tom, že predstavuje spoločný európsky rámec a predvídateľné finančné zdroje na úspešné dosahovanie stanovených strategických cieľov EÚ a súčasne dokáže investične podporovať rozvoj nevyužitého potenciálu a zvyšovať rast nielen na národnej, ale aj na regionálnej a lokálnej úrovni členských štátov EÚ. Podporujeme rovnováhu v rámci politiky súdržnosti EÚ, ako **politiky, ktorá podporuje zmierňovanie regionálnych rozdielov a zároveň podporuje potenciál regiónov pri spoločnom európskom úsilí o zvýšenie konkurencieschopnosti v globálnom meradle**.

Prispievať k plneniu aktuálnych európskych cieľov, a zároveň aj realizovať svoj tradičný cieľ, tzn. podporu regionálnej konvergencie, dokáže politika súdržnosti EÚ iba pri **zachovaní svojej strategickej stability a dlhodobej (viacročnej) orientácie**. V tejto súvislosti podporujeme aj zachovanie pravidla N+3. Politika súdržnosti EÚ, vzhľadom k trendu rýchlo sa meniaceho globálneho prostredia, musí okrem podpory rastu a konvergencie pomáhať **budovať aj odolnosť členských štátov a regiónov EÚ** voči negatívnym hospodárskym, sociálnym, klimatickým a geopolitickým udalostiam a neočakávaným krízam.

Nesúhlasíme s tým, aby bola politika súdržnosti EÚ „núdzová“ politika, na úkor ktorej majú byť financované krízové situácie spojené s nečakanými výzvami EÚ. Na základe skúseností z predchádzajúcich období, vnímame ale potrebu zabezpečiť **určitú pružnosť legislatívy EÚ, ktorá umožní reagovať na takéto situácie** aj v rámci politiky súdržnosti EÚ. Zároveň musí platiť, že takéto flexibilita neohrozí plnenie dlhodobých cieľov tejto investičnej politiky.

V súvislosti s výskytom krízových situácií spôsobených nepredvídateľnými okolnosťami, ako sú napr. prírodné katastrofy, podporujeme **primárne posilnenie a zefektívnenie existujúcich nástrojov**, napr. Fondu solidarity EÚ a nástroja flexibility, ktoré pomáhajú riešeniu takýchto krízových situácií vyčlenenými zdrojmi mimo rozpočtu politiky súdržnosti EÚ.

Vzhľadom na veľkú rozdielnosť krajín a regiónov v rámci EÚ (ich výziev a potenciálu, a teda aj rôznorodosť spôsobov a možností, ktorými môžu prispieť k plneniu cieľov definovaných na európskej úrovni) **je potrebné, aby politika súdržnosti EÚ naďalej umožňovala podporu všetkých regiónov**, s dôrazom na znižovanie rozdielov medzi úrovňami rozvoja v jednotlivých regiónoch a zaostalosti v najviac znevýhodnených regiónoch. Podpora všetkých regiónov musí byť zameraná na odstraňovanie štrukturálnych problémov definovaných na základe relevantných dát a zároveň na rozvíjanie ich potenciálu. Týmto spôsobom môže politika súdržnosti EÚ výrazným spôsobom prispieť ku konkurencieschopnosti EÚ, ktorej miera bude vždy závislá na miere konkurencieschopnosti jej najslabších článkov.

Ciele politiky súdržnosti EÚ stanovuje legislatíva EÚ. Spôsob, ako prispievať k plneniu európskych cieľov na národnej a regionálnej úrovni, by však nemal byť stanovený v legislatíve EÚ. Mal by vziť **z dohody medzi členským štátom a EK v rámci zdieľaného riadenia** a pri aplikovaní princípu partnerstva a mal by zohľadňovať rozvojové možnosti, podmienky a potreby jednotlivých území. Podporujeme preto **uvoľnenie pravidiel tematickej koncentrácie a upustenie od striktného percentuálneho viazania podpory na úrovni legislatívy EÚ bez akéhokoľvek vzťahu k špecifickým územným charakteristikám**. Určenie tematickej koncentrácie by malo vzniknúť na základe identifikovaných a prioritizovaných potrieb, vychádzajúcich z reálnych dát.

Na národnej úrovni by mal **strategický dokument pre fondy EÚ** vychádzať z národných a územných dlhodobých strategických dokumentov, pričom by mal jasne pomenovať obmedzený počet strategických priorít členského štátu EÚ a jeho regiónov vo vzťahu k využívaniu fondov EÚ, ich príspevok k plneniu cieľov EÚ a spôsob ako aj zdroj financovania z fondov EÚ, národných zdrojov, návratných a iných foriem financovania podľa vhodnosti spôsobu financovania pre konkrétne opatrenie.

2. Zdieľané riadenie a princíp partnerstva

Politika súdržnosti EÚ založená na viacúrovňovom modeli zdieľaného riadenia a posilnenom princípe partnerstva, čím sa zabezpečí, že rozhodnutia sa budú prijímať bližšie k občanom, s dôrazom na miestne potreby a so zapojením všetkých relevantných aktérov.

Politika súdržnosti EÚ po roku 2027 musí byť postavená na **modeli zdieľaného riadenia, posilnenom uplatňovaní viacúrovňového riadenia a princípu partnerstva**, ktorý na národnej, regionálnej aj miestnej úrovni v plnom rozsahu reflektuje princípy subsidiarity a proporcionality ukotvené v zakladajúcich zmluvách EÚ.

Zdieľané riadenie zabezpečuje spoluzodpovednosť EK, členských štátov EÚ a územných samospráv za efektívne využívanie zdrojov fondov EÚ. Motivuje k vytváraniu dôvery a spolupráce medzi všetkými zúčastnenými stranami na európskej, národnej, regionálnej a miestnej úrovni pri dosahovaní cieľov politiky súdržnosti EÚ.

Pridaná hodnota zdieľaného riadenia spočíva v jeho väčšej pružnosti oproti centralizovanému modelu, ale najmä v možnosti realizovať riešenia šité na mieru potrebám jednotlivých krajín,

regiónov, miest a obcí a zároveň zodpovedne prispievať k plneniu európskych priorít. Predpokladom úspechu takéhoto prístupu je, aby v krajine existovali efektívne inštitúcie, platformy a kapacity, ktoré by dokázali prepojiť plnenie európskych cieľov s riešením potrieb územia.

Neoddeliteľnou súčasťou zdieľaného riadenia je **uplatňovanie princípu partnerstva**, ktorý vychádza z prístupu založenom na viacúrovňovom riadení a zabezpečuje participatívne zapojenie regionálnych, miestnych a iných orgánov verejnej správy, vzdelávacích inštitúcií, občianskej spoločnosti, hospodárskych a sociálnych partnerov do celého programového cyklu politiky súdržnosti EÚ. Uplatňovanie princípu partnerstva a subsidiarity reálne približuje EÚ k občanom, pretože zabezpečuje, aby sa rozhodnutia prijímali čo najbližšie k nim a zohľadňovali rozvojový potenciál a investičné potreby národnej, regionálnej a miestnej úrovne. Politika súdržnosti EÚ musí naďalej zohľadňovať potreby občanov, pretože dôvera občanov je základom úspešnosti európskeho projektu. Podpora reálnych potrieb regiónov, miest a obcí a ich obyvateľov umožní zachovanie ich dôvery a aktívnej podpory európskeho integračného procesu.

V tomto kontexte **zásadne odmietame centralizáciu politiky súdržnosti EÚ** a považujeme zdieľané riadenie a uplatňovanie princípu partnerstva a subsidiarity za kľúčové prvky politiky súdržnosti EÚ po roku 2027. Prechod na priame riadenie zo strany EK by znamenal zásadnú zmenu v systéme riadenia a kontroly. V záujme stability a kontinuity je nevyhnutné zachovanie systému zdieľaného riadenia s posilnením výsledkovej orientácie politiky súdržnosti EÚ.

3. Posilnenie územného prístupu

Politika súdržnosti EÚ, ktorá širšie podporuje integrovaný územný rozvoj využívajúc vo väčšej miere územné nástroje s cieľom vytvoriť rovnaké šance pre rozvoj všetkých regiónov pri zohľadnení ich špecifických potrieb. Dôležitý je polycentrický rozvoj území a intenzívnejšia podpora udržateľného rozvoja miest a podpora vidieckych oblastí, ako aj pomoc regiónom, ktoré čelia špecifickým problémom.

Politika súdržnosti EÚ má, ako jediná európska politika, územný rozmer zakotvený priamo v Zmluve o fungovaní EÚ, a to cez snahu o harmonický rozvoj celej EÚ, prostredníctvom posilnenia hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti. EÚ sa zameriava na znižovanie rozdielov v hospodárskom a sociálnom rozvoji v jednotlivých regiónoch a zaostalosti v najviac znevýhodnených regiónoch. Toto je tradičný cieľ politiky súdržnosti EÚ, ktorý musí naplňať táto politika aj do budúcnosti.

Považujeme za nevyhnutné, aby politika súdržnosti EÚ naďalej umožňovala **podporu všetkých regiónov**, s dôrazom na tie najmenej rozvinuté, pri zohľadnení ich územných špecifik. Vo vybraných regiónoch je napríklad potrebné prihliadať na sociálno-ekonomické potreby súvisiace so znevýhodnenými komunitami. Svoje opodstatnenie má ale aj smerovanie podpory do rozvinutejších regiónov, ktoré v súčasnosti čelia mnohým špecifickým problémom spojených práve s ich ekonomickou výkonnosťou (napr. horšia dostupnosť služieb, vyššia záťaž na životné prostredie vplyvom nadmerného zaťaženia).

Presadzujeme **stabilitu v spôsobe vyčlenenia alokácie a definovaní kategórií regiónov**, tzn. zachovanie doterajšej metodológie. V tomto kontexte je potrebné **predísť potenciálnym skokovým zníženiam národných obálok** zavedením vhodných korekčných opatrení (safety net). Podporujeme pokračovanie rozdelenia regiónov podľa kategórií na menej rozvinuté regióny, prechodné regióny a viac rozvinuté regióny z dôvodu, aby bolo možné merať dosiahnutý pokrok medzi regiónmi a zmiernovanie/prehlbovanie medziregionálnych rozdielov. Pre presnejšie zhodnotenie rozvinutosti regiónov a pre lepšie zameranie podpory území však podporujeme využitie širšieho spektra porovnateľných relevantných dát na regionálnej úrovni, ktoré umožnia, **na účely programovania, podrobnejšiu diagnostiku územia** pri zohľadnení viacerých aspektov rozvinutosti jednotlivých regiónov (napr.: úroveň a dostupnosť služieb v školstve, zdravotníctve, sociálnej sfére, a pod.).

Cieľom politiky súdržnosti EÚ by malo byť, aby všetky európske regióny mohli naplno využiť svoj potenciál a prispieť k celkovému rozvoju a zvyšovaniu konkurencieschopnosti EÚ. Pre dosiahnutie tohto cieľa považujeme za prospešné **posilniť uplatňovanie a ďalšie zjednodušovanie nástrojov integrovaného územného rozvoja** na regionálnej aj miestnej úrovni pri dôslednom uplatňovaní princípu partnerstva.

Politika súdržnosti EÚ by mala viac reagovať na konkrétne potreby jednotlivých regiónov EÚ. Namiesto jednotného prístupu by sa mali viac uprednostňovať **riešenia „šité na mieru“** špecifickým výzvam, potrebám a rozvojovým cieľom jednotlivých území. Na tento účel by sa mali **vo väčšej miere využívať nástroje integrovaného územného rozvoja**, ale tiež **podpora udržateľného mestského rozvoja**, založené na realizácii **územných stratégií** vychádzajúcich z relevantných dát a koncepcných územných dokumentov, ako základu pre efektívne plánovanie investícií v území. Územia by mali investície z fondov EÚ striktnie viazať na podporu oblastí s najvyšším prínosom a návratnosťou, ktoré budú v dlhodobom horizonte zvyšovať ekonomický rast, zlepšovať kvalitu života obyvateľov a chrániť životné prostredie.

V súvislosti s posilnením integrovaného územného rozvoja žiadame uvoľnenie povinných minimálnych požiadaviek na tematickú koncentráciu smerom k poskytovaniu oveľa väčšej operatívnej flexibility na podporu všetkých opodstatnených intervencií zameraných na riešenie špecifických potrieb a výziev identifikovaných v regiónoch. Samotná tematická koncentrácia by mala byť nastavená na základe reálnych výziev, potrieb a priorít jednotlivých štátov a regiónov prelínajúcich sa s prioritami politiky súdržnosti EÚ, ktorých identifikácia sa bude opierať o relevantné dáta. Konkrétne stanovenie tematickej koncentrácie by sa preto malo uskutočniť až vo fáze priamych rokovaní jednotlivých členských štátov s EK.

Politika súdržnosti EÚ by sa v rámci rozvoja územnej súdržnosti mala zamerať nielen na konvergenciu štátov a regiónov, ale aj na **riešenie vnútroregionálnych disparít**.

Za dôležité považujeme v tejto súvislosti podporu **polycentrického rozvoja územia a osobitne zvýšenú podporu udržateľného rozvoja miest**, ktoré dokážu koncentrovať hospodárske aktivity, zabezpečiť obslužnosť pre spádové územia, ale majú aj potenciál rozvíjať inovačné koncepcie a podporiť prosperitu v širšom území. Zvýšenie podpory udržateľného mestského rozvoja vnímame ako významný predpoklad pre zvýšenie konkurencieschopnosti regiónu a zlepšenie kvality života obyvateľov a riešenie ich problémov najmä v oblasti bývania, klímy, digitalizácie, mobility, sociálnej inklúzie a rovnosti. Súčasne je nevyhnutné systematicky

podporovať **aj vidiecke oblasti** a menšie obce posilnením synergií medzi programami rozvoja vidieka a politikou súdržnosti EÚ, a to rovnakým nastavením pravidiel a procesov mechanizmu implementácie týchto nástrojov EÚ. Mnohé, najmä vidiecke oblasti, ale aj menšie mestá a obce, čelia demografickému poklesu obyvateľov, ako aj odlivu talentov. Aby obyvatelia mohli uplatňovať právo zostať žiť na mieste, ktoré považujú za svoj domov, je potrebné podporiť atraktivnosť týchto území prostredníctvom podpory investícií s vyššou pridanou hodnotou, investícií do vytvárania kvalitných pracovných miest, dostupných služieb a bývania, digitálnej a fyzickej konektivity, a to aj prostredníctvom využívania nástrojov integrovaného územného rozvoja.

Osobitnú pozornosť je potrebné venovať **regiónom, ktoré čelia špecifickým výzvam**, najmä v spojení s transformáciou (zelenou, digitálnou, priemyselnou, demografickou) alebo regiónom čeliacim bezpečnostným a ekonomickým výzvam v dôsledku susedstva s krajinou nachádzajúcou sa vo vojnovom konflikte, a to poskytovaním cielenej pomoci, ktorá im pomôže prekonávať nevýhody, budovať odolnosť a znovu naštartovať rast.

Považujeme za prínosné **stavať na pozitívnych skúsenostiach existujúceho Fondu na spravodlivú transformáciu**, ktorý umožňuje realizovať komplexné a ciele investície v danom území bez nutnosti dosahovať limity vyplývajúce z tematickej koncentrácie. Dôležité je pokračovanie špecifickej územnej a tematickej podpory (určenej pre územia najviac postihnuté procesmi transformácie a zameranej na zmiernenie s tým súvisiacich negatívnych vplyvov) aj po roku 2027, keďže transformácia predstavuje dlhodobý proces, ktorý nemôže byť kompletne završený počas jedného programového obdobia. Za užitočnú považujeme vyššiu mieru adaptability a flexibility tohto nástroja vo vzťahu k špecifickým potrebám a výzvam transformujúcich sa regiónov.

Podporujeme rozšírenie rozsahu pôsobnosti cieľa spravodlivej transformácie aj o odvetvia, ktoré sú zasiahnuté špecifickými sektorovými výzvami a sú kľúčové pre budúcu konkurencieschopnosť a strategickú autonómiu EÚ. Medzi takéto odvetvia pritom dnes už nepatrí iba ťažobný priemysel, ale odvetvia, ktoré predstavujú nosné segmenty ekonomiky EÚ, ale aktuálne čelia mnohým výrazným zmenám a výzvam. Osobitným príkladom môže byť automobilový priemysel, ktorý dlhodobo predstavoval motor ekonomiky EÚ a dnes čelí existenčným výzvam, a to v regiónoch, v ktorých je silná koncentrácia jeho výrobných a vývojových kapacít.

Za nevyhnutný považujeme včasný a konštruktívny dialóg s regiónmi a sociálno-ekonomickými partnermi s ohľadom na identifikáciu potrieb a opatrení na zmiernenie dopadov transformácie v rámci budúcej politiky súdržnosti EÚ.

4. Európska územná spolupráca

Európska územná spolupráca, ako pevná súčasť politiky súdržnosti EÚ, napomáhajúca vzájomnej spolupráci krajín a európskych regiónov, čím prispieva k vyššej kvalite života obyvateľov, posilňuje pocit spolupatričnosti v EÚ a podporuje európsku integráciu.

Vzhľadom na svoju geografickú polohu má **Slovensko všetky svoje regióny situované pozdĺž pozemných hraníc**. Hoci sú v priestore štátne hranice neviditeľné, majú zásadný vplyv nielen na životy obyvateľov žijúcich v pohraničnom území, ale aj na ekonomiku a samotný rozvoj regiónov. Pohraničné územia sú často zraniteľnejšie voči rôznym hrozbám, ako sú prírodné katastrofy, ekonomické šoky, rôznorodé typy nerovností, či mimoriadne udalosti. Vnímame aj potrebu zvýšenia intenzity spolupráce s kandidátskymi krajinami a Ukrajinou, ktorá prispieva k stabilizácii celého regiónu, ich lepšej integrácii do EÚ a posilneniu vnútorného trhu.

Cieľom **Európskej územnej spolupráce** (ďalej len „EÚS“) je spoločne riešiť problémy a výzvy, ktoré presahujú hranice jednotlivých štátov, vrátane vyššie uvedených globálnych výziev, a využívať tak zatiaľ nie naplno realizovaný potenciál rastu regiónov. Aj v nasledujúcom programovom období bude dôležité podporovať spoluprácu medzi európskymi regiónmi, a preto by tento cieľ mal aj **naďalej ostať pevnou súčasťou politiky súdržnosti EÚ** a jeho význam by mal byť posilnený.

Podporujeme preto smerovanie finančných prostriedkov EÚS **do všetkých typov územnej spolupráce – a to hlavne cezhraničnej, medziregionálnej a nadnárodnej** so zameraním na realizáciu spoločných aktivít partnerstiev vytvorených z rôznych členských štátov v regiónoch EÚ ako aj tretích krajín na základe výsledkovo orientovaného mechanizmu implementácie.

Vďaka programom cieľa EÚS – **Interreg** môžu mať obyvatelia pohraničných regiónov lepšiu infraštruktúru, dostupnosť služieb a pracovných príležitostí. Vzájomná spolupráca krajín a európskych regiónov, vrátane vzájomnej výmeny skúseností, budovania partnerstiev a vyvíjania spoločných riešení problémov a výziev, ktorým regióny čelia, prispieva k budovaniu regionálnych kapacít a tvorbe lepších regionálnych stratégií, čo následne vedie k vyššej kvalite života obyvateľov a posilňuje pocit spolupatričnosti v EÚ. Preto považujeme za nevyhnutné **naďalej podporovať tieto programy**. Pre zvýšenie viditeľnosti pozitívnych dopadov cieľa EÚS **odporúčame zvýšiť finančnú alokáciu pre programy cieľa EÚS** a dbať na prehlbovanie **prepojenia medzi aktivitami realizovanými v rámci EÚS a špecifickou situáciou dotknutého cezhraničného územia**.

V tejto súvislosti považujeme za potrebné pri tvorbe programov cezhraničnej spolupráce zamerať sa na oblasti podpory realizované priamo na území regiónov, ktoré prinášajú viditeľné výsledky dlhodobého charakteru s výrazným cezhraničným dopadom a odrážajúce skutočné potreby cezhraničného územia. Podpora pre spoluprácu by mala naplno odrážať rozmanitosť pohraničných oblastí vrátane problémov vonkajších hraníc EÚ. Pri tvorbe programov medziregionálnej a nadnárodnej spolupráce považujeme za potrebné ponechať priestor pre výmenu skúseností a budovanie kapacít európskych regiónov pri tvorbe verejných politík, ktoré povedú ku vyššej konkurencieschopnosti regiónov a riešeniu ich ekonomických, sociálnych a územných výziev.

Zároveň je vhodné podporiť komplementaritu programov EÚS a hlavných programov politiky súdržnosti EÚ s cieľom **maximalizovať synergické účinky podpory**. Dôležité je tiež, vzhľadom na špecifickosť programov EÚS, **zachovať samostatný regulačný rámec, riadiaci a kontrolný mechanizmus** a naďalej **presadzovať zjednodušovanie ich implementácie**. Pre úspešné napĺňanie cieľov EÚS je potrebné aj naďalej podporovať európske zoskupenia územnej

spolupráce (EZÚS), ktoré uľahčujú spoluprácu medzi členmi EZÚS z rôznych členských štátov ako aj tretích krajín, čím podporujú európsku pridanú hodnotu.

Rovnako považujeme za potrebné, aby **makroregionálne stratégie** boli aj po roku 2027 dôležitým nástrojom pre podporu rozvoja a vzájomnej spolupráce krajín v rámci EÚ. Makroregionálne stratégie posilňujú identitu ich oblastí a sú zamerané na otázky, ktoré si vyžadujú spoluprácu viacerých krajín na základe medziodvetvového a viacúrovňového prístupu k riadeniu. Ich súčasný prínos pre EÚ nie je vôbec zanedbateľný, keďže však nemajú vlastné zdroje, ich vykonávanie a výsledná pridaná hodnota pre EÚ plne závisia od synergií s inými nástrojmi a prepájania financovania z rôznych zdrojov.

5. Väzba so správou hospodárskych záležitostí EÚ a s európskym semestrom pri podpore reforiem

Politika súdržnosti EÚ, ktorá podporuje štrukturálne zmeny pri rešpektovaní svojho tradičného cieľa za účelom posilnenia konkurencieschopnosti a odolnosti členských štátov a regiónov EÚ. To si vyžaduje lepšiu koordináciu s európskym semestrom, synergické prepojenie základných podmienok a špecifických odporúčaní Rady EÚ pri zohľadnení územného rozmeru a pri zapojení územných aktérov a uplatnení viacúrovňového riadenia.

Aj keď sa politika súdržnosti EÚ bude musieť prispôbiť zmenenej sociálno-ekonomickej a politickej realite Únie, naďalej by mala **ostať hlavnou investičnou politikou podporujúcou rozvoj európskych regiónov**, nie politikou zameranou prioritne na realizáciu reforiem. Vo vzťahu k aktuálnym globálnym a európskym výzvam môže byť, v súlade s národnými prioritami, **investičnou podporou štrukturálnych zmien** posilňujúcich konkurencieschopnosť, ale i sociálno-ekonomickú odolnosť členských štátov EÚ a ich regiónov.

Podporujeme modernizáciu politiky súdržnosti EÚ, no sme zástancami kontinuity osvedčených procesov. Pre možnosť realizácie potrebných reformných opatrení podporujeme preto využitie a zdokonalenie existujúcich mechanizmov, konkrétne posilnenie prepojenia politiky súdržnosti s európskym semestrom a zefektívnenie mechanizmu základných podmienok.

Priestor pre prepojenie potrebných štrukturálnych zmien a investícií môže poskytnúť **zlepšenie strategickej koherencie a koordinácie medzi politikou súdržnosti EÚ a správou hospodárskych záležitostí EÚ** (európskym semestrom).

Zmysluplné a prínosné zapojenie politiky súdržnosti EÚ do systému správy hospodárskych záležitostí EÚ vyžaduje **rešpektovanie (a neoslabovanie) tradičného cieľa politiky súdržnosti EÚ** - podpory regionálnej konvergenie a lepšie zapojenie národnej, ale i regionálnej a miestnej úrovne do navrhovania a rozhodovania o realizácii potrebných reformných opatrení.

Špecifické odporúčania Rady EÚ by mali byť formulované tak, aby viedli k vykonaniu štrukturálnych opatrení, ktoré v súlade so strategickými cieľmi EÚ, a súčasne reálnymi potrebami členského štátu EÚ, podpora jeho hospodársky, sociálny a územný rozvoj.

V prípade riešenia výziev spätých s určitým územím, by mali špecifické odporúčania Rady EÚ zohľadňovať územný rozmer a mali by byť **navrhované v úzkej spolupráci s národnými, ale aj územnými partnermi**, ktorí musia byť aktívne zapojení celého cyklu európskeho semestra.

Štrukturálne zmeny vyžadujú na svoju realizáciu určitý čas, čo by mali zohľadňovať aj špecifické odporúčania Rady EÚ pre jednotlivé členské štáty EÚ. Pri prepojení na investície politiky súdržnosti EÚ, by mali **odporúčania prihliadať na viacročný charakter** tejto politiky a rovnako aj na viacročné obdobie národných strednodobých fiškálno-štrukturálnych plánov a v tomto kontexte by mal byť nastavený aj mechanizmus ich monitorovania a vyhodnocovania.

K zvyšovaniu účinnosti investícií v rámci politiky súdržnosti EÚ a podpore reforiem prispievajú viaceré relevantné kontrolné mechanizmy uplatňované z úrovne EÚ. Za dôležitý považujeme nástroj zavedený v tomto programovom období, a to **základné podmienky**, ktoré podmieňujú investície politiky súdržnosti EÚ existenciou a realizáciou strategického, koncepčného alebo legislatívneho rámca v horizontálnych oblastiach a jednotlivých tematických oblastiach podpory. Uplatňovanie týchto podmienok do budúcnosti by malo **posilniť motiváciu členských štátov EÚ ku kvalitnému strategickému plánovaniu a realizácii potrebných reforiem** s cieľom zvýšenia konvergencie, ale i konkurencieschopnosti členského štátu EÚ a jeho regiónov. Stanovenie spôsobu plnenia základných podmienok by preto malo prebiehať v partnerstve so zástupcami EK, národnej úrovne a územnej samosprávy.

Základné podmienky by mali byť prepojené a koordinované so špecifickými odporúčaniami Rady EÚ a mali by konzistentne spolu s nimi priniesť **synergický účinok pri strategickom plánovaní a realizácii štrukturálnych opatrení** podporovaných politikou súdržnosti EÚ.

Podpora reforiem v rámci politiky súdržnosti EÚ by mala rešpektovať charakter a poslanie tejto politiky, tzn., že **reformy by mali byť úzko prepojené s tematickými oblasťami politiky súdržnosti EÚ a mali by mať**, tam kde je to potrebné, **aj územný rozmer**. Súčasťou plnenia reformných opatrení by mala byť adresná zodpovednosť za ich plnenie. Kľúčová však bude orientácia samotnej politiky súdržnosti EÚ a jej zameranie na výsledky vo vzťahu k identifikovaným výzvam, potrebám a prioritám jednotlivých regiónov pri synergickom zapojení všetkých dostupných zdrojov.

Vzhľadom na to, že ešte nie je možné vyhodnotiť efektivitu Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti, Slovensko má v súčasnosti rezervovanú pozíciu k možnému návrhu na zavedenie vyplácania prostriedkov na základe plnenia míľnikov a cieľov pre reformy a investície po vzore plánov obnovy a odolnosti. Ako alternatívu vnímame možnosť prepojiť realizáciu reforiem s politikou súdržnosti EÚ na báze dobrovoľnosti, pričom by mala existovať dostatočná flexibilita pri plánovaní a následnej úprave reforiem v súlade s viacročným charakterom politiky súdržnosti EÚ.

6. Zjednodušenie a zefektívnenie

Politika súdržnosti EÚ so silnou výsledkovou orientáciou, zjednodušeným implementačným mechanizmom, systémom kontroly a auditu a odstránením administratívnej záťaže tak pre riadiace orgány, ako aj pre prijímateľov.

Realizácia politiky súdržnosti EÚ po roku 2027 musí byť jednoduchšia a efektívnejšia. Táto politika potrebuje jednoznačné, jednoduché, transparentné a predvídateľné pravidlá, ktoré umožnia rýchle a efektívne programovanie a následnú implementáciu.

Legislatíva pre politiku súdržnosti EÚ by na európskej úrovni mala členským štátom EÚ poskytnúť **jednoznačný, predvídateľný a postačujúci právny rámec** pre výkon politiky súdržnosti EÚ, ktorý by zabráňoval zbytočnému goldplatingu na národnej úrovni.

Žiadame, aby návrh legislatívnych predpisov pre politiku súdržnosti EÚ bol zverejnený spoločne alebo bezodkladne po zverejnení návrhu viacročného finančného rámca EÚ po roku 2027 (v júli 2025), pričom by mal byť prijatý **s dostatočným časovým predstihom** pred začiatkom oprávnenosti výdavkov na nové programové obdobie po roku 2027. Ak očakávame rýchle výsledky vzhľadom na urgenciu nových výziev, na ich doručenie potrebujeme mať zabezpečené predpoklady a legislatívna báza je v tomto kontexte nevyhnutnosť.

K podpore súdržnosti, ale aj k podpore strategických priorít a cieľov EÚ, okrem fondov politiky súdržnosti EÚ prispievajú aj viaceré iné európske nástroje a iniciatívy. Podporujeme, aby aj naďalej mohla byť umožnená synergia s ostatnými programami EÚ (napríklad, ako je v súčasnosti pri programe Digitálna Európa alebo Horizont Európa), a to aj formou dofinancovania z programov EÚ, pri ktorých to riadiace mechanizmy umožňujú. Z pohľadu ďalšieho zjednodušovania je potrebné zamerať sa na **zosúladenie pravidiel** nielen v rámci fondov politiky súdržnosti EÚ navzájom, ale aj medzi politikou súdržnosti EÚ a ostatnými nástrojmi EÚ, a to s cieľom dosiahnuť ich vyššiu efektivitu, komplementaritu a synergický účinok.

Nepodporujeme vytváranie nových nástrojov smerujúcich k podpore rovnakých priorít a tematických oblastí na úrovni EÚ, ktoré spôsobujú prekrývanie medzi politikami EÚ a vedú k roztrieštenosti úsilia o dosiahnutie európskych cieľov a fragmentácii oslabujúcej účinnosť podpory. Zároveň požadujeme definovanie jasných demarkačných línií medzi oznámeným novým Fondom pre konkurencieschopnosť, ako aj inými fondami/nástrojmi a fondami politiky súdržnosti EÚ. Očakávame, že proces nastavovania legislatívnych pravidiel pre Fond pre konkurencieschopnosť a politiky súdržnosti EÚ budú prebiehať konzistentne a synergicky. Doplnkovosť a synergie musia byť posilnené pre zabezpečenie konkurencieschopnosti, ale aj konvergenzie EÚ. Považujeme za potrebné, osobitne v rámci podpory konkurencieschopnosti, ktorej základnou hybnou silou je kvalitné vzdelávanie, výskum, vývoj a inovácie, aby tieto oblasti boli podporované flexibilne v celom výskumno-inovačnom priestore EÚ, s možnosťou zapojenia národných výskumno-vývojových a inovačných subjektov aj v rámci medzinárodných partnerstiev.

Kľúčovou zmenou budúcej politiky súdržnosti EÚ by mal byť prechod od zamerania na výdavky a výstupy k **prioritnému zameraniu na dosahovanie výsledkov**. Zameranie

na výsledky umožňuje zjednodušenie a rovnako motivuje k efektívnejšiemu využívaniu zdrojov z fondov EÚ.

Za potrebné považujeme **posilniť orientáciu financovania založenom na plnení podmienok a dosahovaní výsledkov** prostredníctvom širšieho uplatňovania **financovania nesúvisiaceho s nákladmi (FNLC)**, ktoré by malo byť prioritou pri definovaní pravidiel implementácie politiky súdržnosti EÚ. Nutné je však zabezpečiť ich včasné nastavenie. EK by mala aktívne pomáhať členským štátom EÚ pri vývoji metodík FNLC a spoločne s Európskym dvorom audítorov by mali vypracovať spoločný kontrolný zoznam pre FNLC s cieľom zvýšiť právnu istotu.

Väčšia orientácia na výsledky musí priniesť so sebou aj **jednoduchšie kontroly na úrovni prijímateľov vykonávané zo strany orgánov zodpovedných za implementáciu programov**. V oblasti systému auditov a kontrol musí dôjsť k významnému posunu od formálneho overovania súladu (založeného iba na overovaní administratívnych pochybení a na kontrole striktného dodržiavania súladu s legislatívou EÚ) smerom k **výkonnostne založenému auditu**. Dôležitou podmienkou je zabezpečiť to, aby cieľom auditu EK a členského štátu a kontroly zo strany riadiaceho orgánu členského štátu bolo výlučné overenie iba toho, či sú splnené podmienky na úhradu zo strany EK alebo či sa dosiahli výsledky.

V kontexte uskutočňovania politiky súdržnosti EÚ **verejné obstarávanie** zohráva kľúčovú úlohu pri realizácii jednotného trhu, hospodárska súťaž vo verejnom obstarávaní sa však v poslednom období znížila. Jedným z dôvodov je bezpochyby aj príliš zložitý a administratívne náročný európsky legislatívny rámec. Je preto nevyhnutné aj pre túto oblasť podporiť zjednodušovanie procesov, zefektívnenie a zlepšenie pravidiel verejného obstarávania. Budeme preto apelovať na zintenzívnenie spolupráce EK a členských štátov EÚ s cieľom zabezpečiť **súlad procesov obstarávania s legislatívnou úpravou a zároveň odstrániť prekážky udržateľného obstarávania a efektívnej hospodárskej súťaže**.

Pravidlá štátnej pomoci by mali byť **stanovené primerane a zrozumiteľnejšie už na úrovni EÚ** tak, aby sa následne predišlo rôznym výkladom v ich aplikácii na úrovni jednotlivých členských štátov EÚ. Podporujeme zároveň **účinnnejšie zabezpečenie koordinácie medzi pravidlami štátnej pomoci a legislatívnymi predpismi EÚ pre politiku súdržnosti EÚ** tak, aby sa nestanovovali rozdielne (rôzne prísne) podmienky pre tú istú oblasť. Zjednodušeniu procesov implementácie fondov EÚ by výrazne napomohlo, pokiaľ by spusteniu nového programového obdobia predchádzalo schválenie pravidiel štátnej pomoci. Tento krok by značne prispel k predvídateľnosti jednotlivých podmienok štátnej pomoci a k zvýšeniu právnej istoty, že pomoc je poskytovaná v súlade s pravidlami. V súvislosti s posilňovaním konkurencieschopnosti, ako kľúčovej priority EÚ, sa zasadzujeme za výrazné zjednodušenie podmienok štátnej pomoci pre oblasti, ktoré sú dôležité pre dosahovanie konkurencieschopnosti EÚ.

Účinný spôsob vynakladania a využívania zdrojov politiky súdržnosti EÚ pri dosahovaní jej cieľov predstavuje aj **využívanie finančných nástrojov**. Finančné nástroje, okrem zjavných výhod z dlhodobého recyklovania fondov, pomáhajú mobilizovať dodatočné verejné a najmä súkromné investície. Považujeme preto za dôležité pokračovať v ďalšom **zjednodušení pravidiel, najmä pre finančné nástroje implementované na národnej úrovni** tak, aby

členské štáty EÚ boli motivované k ich využívaniu vo väčšej miere a aj v nových oblastiach. Zároveň je však potrebné ponechať v rámci politiky súdržnosti EÚ možnosť výberu, aby sa riadiaci orgán mohol rozhodnúť (s prihliadnutím na aktuálny charakter intervencie a postavenie cieľovej skupiny), či využije podporu prostredníctvom grantov, finančných nástrojov alebo kombináciou týchto možností. Finančné nástroje by mali byť primárne a prednostne používané tam, kde investície tvoria zisk alebo úsporu. V prípade, že by v týchto oblastiach riadiaci orgán mal záujem využívať granty, považujeme za potrebné, formou ex ante analýzy, zdôvodniť opodstatnenie preferencie grantov pred návratnou pomocou.

Efektívna realizácia politiky súdržnosti EÚ si vyžaduje **dostatočné a kvalitné administratívne kapacity** zapojené do celého programového cyklu. Investície do zvyšovania kompetencií administratívnych kapacít spojených s implementáciou fondov politiky súdržnosti EÚ zvýšia kvalitu prípravy a posudzovania projektov a zároveň prispievajú k zníženiu chybovosti pri čerpaní zdrojov z fondov EÚ. Podporujeme preto v rámci politiky súdržnosti EÚ dôraz na dobudovanie a zvýšenie kvality administratívnych kapacít verejnej správy zapojených do procesov prípravy, riadenia, implementácie a kontroly politiky súdržnosti EÚ na národnej, ale najmä na regionálnej a miestnej úrovni. Dôležitá bude úloha vzdelávacích inštitúcií schopných adekvátnej prípravy administratívnych kapacít kľúčových pre efektívne plnenie úloh a cieľov politiky súdržnosti EÚ.